

Nr 299.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändring i vissa delar av tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443) m. m.; given Stockholms slott den 8 april 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att

dels godkänna härvid fogade förslag till kungörelser om ändring i vissa delar av reglementet den 30 juni 1934 (nr 443) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (tjänstepensionsreglementet för arbetare) samt om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 (nr 543) angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (familjepensionsreglementet för arbetare);

dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Förslag

till

kungörelse om ändring i vissa delar av reglementet den 30 juni 1934 (nr 443) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (tjänstepensionsreglementet för arbetare).

Härigenom förordnas, att 1 § 1 och 2 mom., 2 § 2 och 3 mom. samt 3 § andra stycket reglementet den 30 juni 1934 angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst ävensom punkterna 2 och 3 i övergångsbestämmelserna till samma reglemente skola hava ändrad lydelse på sätt av det följande framgår:

1 §.

1. Detta reglemente äger tillämpning å sådana arbetare i statens tjänst, vilka fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och för vilka fastställts en arbetstid av normal omfattning. Övergår arbetare från arbete av fortlöpande natur till annat arbete eller inskränkes arbetstiden, skall — under förutsättning, att hans anställning i statens tjänst alltjämt utgör hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla — reglementet dock fortfarande tillämpas å honom.

2. Såsom förutsättning för reglementets tillämplighet gäller, att arbetaren nått en levnadsålder av minst 21 år samt innehaft arbetaranställning i statens tjänst i arbete av fortlöpande natur och med en arbetstid av normal omfattning antingen 21 månader i följd eller minst 7 månader under vart och ett av tre på varandra följande kalenderår eller ock tillhoppa 30 månader under högst fem på varandra följande kalenderår.

Arbetare skall — — — reglementets föreskrifter.

2 §.

2. Såsom tjänstår enligt detta reglemente skall jämväl tillgodoräknas

a) tid, för vilken arbetare, utan att detta reglemente varit å honom tillämpligt, vidkänts avdrag eller erlagt avgift för tjänstepension från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa; samt

b) två tredjedelar av den tid, under vilken arbetare efter uppnådd ålder av 18 år, utan att vidkännas pensionsavdrag eller erlägga pensionsavgift, i statens tjänst innehaft sådan anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla.

3. Har arbetare i samband med statens övertagande av kommunalt driven verksamhet eller av enskilt företag övergått till statens tjänst, beror på prövning i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver, om och i vad mån tid, under vilken arbetaren innehaft anställning hos den föregående arbetsgivaren, må tillgodoräknas honom såsom tjänstår.

3 §.

Från och med — — — bestämmelserna i 4 §.

Vid tillämpning av detta stadgande må tid, varunder reglementet icke varit å arbetaren tillämpligt, räknas såsom tjänstår endast i den mån arbetaren för sådan tid vidkänts avdrag eller erlagt avgift för tjänstepension från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa.

Är arbetare — — — nämnda tidsperiod.

Övergångsbestämmelser.

2. Arbetare, som vid reglementets ikraftträdande är delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må såsom tjänstår tillgodoräkna två tredjedelar av den tid före ikraftträdandet, som han enligt för kassan gällande bestämmelser utan att därunder hava erlagt pensionsavgift ägt tillgodoräkna såsom tjänstår, även om anställningen under nämnda tid icke uppfyllt de förutsättningar, om vilka i 2 § 2 mom. b) förmåles.

3. Arbetare, vilken vid reglementets ikraftträdande ej är delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må, om han avgår med rätt till pension före den 1 januari 1945 och därvid med tillämpning av de i 2 § innefattade bestämmelserna icke kan räkna tjugufem tjänstår, av tid, varunder han före ikraftträdandet innehaft statsanställning, som i 2 § 2 mom. b) sägs, såsom tjänstår för pension tillgodoräkna, i den mån så erfordras för att uppbringa antalet tjänstår till tjugufem, fyra femtedelar om avgången äger rum före den 1 januari 1940 samt tre fjärdedelar om avgången äger rum under tiden 1 januari 1940—31 december 1944. De nu föreskrivna grunderna för beräkning av tjänstår skola i tillämpliga delar gälla jämväl vid avgörande av fråga huruvida arbetare, som avgår före den 1 januari 1945, kan räkna för rätt till sjukpension erforderligt antal tjänstår.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1938. Beträffande kungörelsens tillämpning å arbetare, som avgått ur tjänst före nämnda dag, skall gälla vad därom särskilt stadgas.

Förslag

till

kungörelse om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 (nr 543) angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (familjepensionsreglementet för arbetare).

Härigenom förordnas, att övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst skall hava följande ändrade lydelse:

Detta reglemente — — — sin anställning.

I fråga om arbetare, å vilken tjänstepensionsreglementet för arbetare vunnit tillämpning före familjepensionsreglementets ikraftträdande och som vid sin död kvarstod i tjänst eller enligt 4 § 5 mom. här ovan skall anses hava kvarstått i tjänst eller åtnjöt pension, skall — även i den mån detta ej följer av 4 § 4 mom. — för bestämmande av familjepension åt hans efterlevande såsom tjänstår räknas den tid, under vilken han, innan detta reglemente blev å honom tillämpligt, i statens tjänst innehaft anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, ävensom, därest han övergått från enskilt företags till statens tjänst i samband med statens övertagande av sådant företag, den tid i det enskilda företagens tjänst, som han med tillämpning av punkten 4 av övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för arbetare förklarats skola få tillgodoräkna såsom tjänstår.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1938. Beträffande kungörelsens tillämpning i fråga om arbetare, som avlidit före nämnda dag, gäller vad därom särskilt stadgas.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 april 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler fråga om vissa ändringar i tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443) och familjepensionsreglementet för arbetare den 16 oktober 1936 (nr 543) m. m. och anför därvid:

I proposition nr 254 till 1937 års riksdag angående tjänstårsberäkning i vissa fall för pension enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare anförde jag bland annat, att vad i ärendet förekommit bibragt mig den uppfattningen, att vissa ändringar beträffande de nuvarande förutsättningarna för tillämpligheten av tjänstepensionsreglementet för arbetare samt i reglerna för tjänstårsberäkning vore motiverade utöver vad som ifrågasatts i propositionen. Enär en närmare utredning av hithörande frågor syntes önskvärd, förklarade jag mig ämna föranstalta om ytterligare utredning i ärendet inom sådan tid, att författningsförslag kunde föreläggas 1938 års riksdag. Jag framhöll vidare, att olägenheterna av ett sådant uppskov med frågans avgörande torde, i den mån så befunnas påkallat, kunna kompenseras genom retroaktiv tillämpning av de jämkningar i reglerna för tjänstårsberäkning, som kunde bli beslutade.

I skrivelse nr 190 har 1936 års riksdag i anledning av väckt motion anhållit om utredning i fråga om ändrade bestämmelser för tjänstårsberäkning för arbetare i statens tjänst i syfte att tid, varunder arbetare åtnjutit ledighet för offentligt uppdrag, skulle kunna tillgodoräknas såsom tjänstår. Statskontoret har — efter hörande av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen och statens pensionsanstalt — den 18 november 1936 avgivit av Kungl. Maj:t infordrat utlåtande och förslag i ämnet.

I en den 10 december 1936 dagtecknad skrift hava svenska järnvägsmanaförbundet, försvarsverkens civila personals förbund samt telegraf- och telefonmannaförbundet hos Kungl. Maj:t anhållit om sådan ändring av tillgodoräkningsreglerna i tjänstepensionsreglementet för arbetare, att tid för anställning i statens tjänst, varunder reglementet icke ägt tillämpning å arbetare, komme att tillgodoräknas såsom tjänstår utan de avdrag vid tjänstårsberäkningen, som föranleddes av de nuvarande bestämmelserna. I andra hand hava förbunden yrkat, att dylik tid måtte få regelmässigt till $\frac{2}{3}$ till-

godoräknas såsom tjänstår. I framställningen har vidare påyrkats sänkning av minimiåldern för tillgodoräkning av tjänstår från 21 till 18 år. Förbunden hava ifrågasatt, att ändringarna måtte tillämpas retroaktivt från reglementets ikraftträdande den 1 januari 1935.

Över förbundens framställning har *statskontoret* den 3 mars 1937 avgivit utlåtande efter hörande av generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen och statens pensionsanstalt.

Inom finansdepartementet har i anledning av vad sålunda förekommit upprättats en den 7 januari 1938 dagtecknad promemoria, innefattande utredning och förslag angående vissa ändringar i tjänstepensionsreglementet för arbetare. Över promemorian hava utlåtanden avgivits av förut berörda myndigheter och personalförbund.

Tillgodoräkningsreglerna.

I promemorian har främst behandlats spörsmålet om ändring av tillgodoräkningsreglerna.

Enligt 1 § 1 mom. tjänstepensionsreglementet för arbetare äger reglementet tillämpning å sådana arbetare i statens tjänst, vilka fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och för vilka fastställts en arbetstid av normal omfattning. Övergår arbetare från arbete av fortlöpande natur till annat arbete, skall reglementet dock fortfarande tillämpas å honom.

Genom kungörelse den 7 december 1934 (nr 583) angående undantag från tillämpningen av bestämmelserna i tjänstepensionsreglementet för arbetare har Kungl. Maj:t förordnat, att arbetare, vars avlöningsförmåner — i förekommande fall inbegripet värdet av naturaförmåner enligt ortens pris — beräknade för en anställningstid av 12 månader icke uppgå till ett belopp av minst 1,700 kronor för man och 1,250 kronor för kvinna, ävensom skogsarbetare skola undantagas från reglementets tillämpning.

De arbetargrupper, vilka falla utanför reglementets tillämpning, kunna pensioneras enligt de mera summariska bestämmelserna i kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst. Högsta pension enligt dessa bestämmelser motsvarar ungefärligen $\frac{2}{3}$ av pensionsunderlaget för icke yrkesutbildad arbetare jämlikt tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Enligt 1 § 2 mom. tjänstepensionsreglementet gäller såsom förutsättning för reglementets tillämplighet, att arbetaren nått en levnadsålder av minst 21 år samt att hans anställning antingen fortgått 21 månader i följd eller för vart och ett av tre på varandra följande kalenderår omfattat minst 7 månader eller ock under 5 på varandra följande kalenderår omfattat tillhoppa minst 30 månader. Dessa tidsperioder hava i det följande benämnts *v ä n t e t i d e r*.

Någon mera ingripande ändring av nu angivna villkor för reglementets

tillämplighet har icke föreslagits i promemorian. De jämkningar av hithörande bestämmelser i reglementet, som ifrågasatts i ärendet, torde få behandlas i samband med detaljmotiveringen till upprättat författningsförslag.

De framkomna erinringarna mot tjänstepensionsreglementet för arbetare hava huvudsakligen riktat sig mot reglerna för tillgodoräkning av tjänstår. Enligt 2 § 1 mom. och 2 mom. a) skall såsom tjänstår helt tillgodoräknas tid, varunder arbetaren vidkänts pensionsavdrag enligt reglementet eller, innan reglementet blev å honom tillämpligt, erlagt avgift för tjänstepensionering till av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa. I 2 § 2 mom. b) stadgas, att arbetare må tillgodoräkna $\frac{2}{3}$ av den tid han eljest, med eller utan pensionsrätt, innehåft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § sägs. Enligt 2 § 2 mom. c) skall vidare, i den mån så prövas skäligt, som tjänstår tillgodoräknas $\frac{2}{3}$ av den tid, under vilken arbetare, innan reglementet blev tillämpligt å honom, under de i 1 § 2 mom. angivna förutsättningarna i statens tjänst förrättat arbete, som icke varit av fortlöpande natur, eller innehåft fast anställning vid armén, marinen eller flygvapnet.

Beträffande innebörden och tillämpningen av bestämmelserna i 2 § 2 mom. b) och c) har i promemorian anförts i huvudsak följande:

För tillgodoräkning av anställningstid enligt 2 § 2 mom. b) erfordras, att anställningen avsett arbete av fortlöpande natur, fullgjorts efter 21 års ålder och varit förenad med daglig arbetstid av normal omfattning men även att i 1 § 2 mom. för olika fall föreskriven väntetid gått till ända. Detta senare villkor innebär, att den tid, som enligt punkten b) skall till $\frac{2}{3}$ räknas som tjänstår, anses börja först då den för varje fall gällande väntetiden gått till ända. Väntetiden, d. v. s. minst 21 månader, kommer sålunda alltid att helt bortfalla vid tjänstårsberäkningen. Enligt 2 § 2 mom. c) gäller att arbetaren, innan tillgodoräkning kan börja, måste hava uppfyllt de i 1 § 2 mom. angivna förutsättningarna, d. v. s. fyllt 21 år och fullgjort väntetid. Avfattningen av punkterna b) och c) har medfört, att arbetare i vissa fall vid tillgodoräkning av tjänstår fått vidkännas avdrag för två väntetider. Detta förhållande har emellertid undanröjts genom av Kungl. Maj:it utfärdade provisoriska föreskrifter, vilka meddelats jämlikt riksdagens på grund av propositionen nr 254/1937 lämnade bemyndigande (riksd. skr. nr 244/1937.)

Emellertid medföra de i punkterna b) och c) förekommande hänvisningarna till 1 § respektive 1 § 2 mom. i vissa fall icke blott att väntetiden avdrages vid tjänstårsberäkningen utan även en ytterligare reducering av den tid, som kan tillgodoräknas. Vid uträkningen av antalet tjänstår söker man passa in en väntetid av den ena eller den andra typen så tidigt som möjligt i anställningskedjan. Den tid, som faller före denna väntetids början, bortfaller helt liksom själva väntetiden, när arbetaren icke fyllt kravet på att väntetid skall vara fullgjord. Härigenom kan utöver själva väntetiden en betydande del av anställningstiden helt bortfalla. Vanligen äro de bortfallna tidsperioderna korta och sakna större betydelse, men fall ha förekommit då ända upp till 5 à 6 års anställningstid icke alls kommit med i tjänstårsberäkningen.

Den åtskillnad mellan fortlöpande arbete och arbete av annan natur, som i 1 § lagts till grund för reglerna om reglementets tillämplighet, gör sig i fråga om tillgodoräkningsreglerna i 2 § 2 mom. b) och c) gällande sålunda att enligt b) tillgodoräkning av arbete av fortlöpande natur skall ske, så snart

reglementets bestämmelser äro fyllda, medan enligt c) arbete av icke fortlöpande natur samt fast anställning vid försvarsväsendet tillgodräknas endast i den mån så provas skäligt.

En underhandsförfrågan hos de tillämpande myndigheterna har givit till resultat, att skälighetsprövningen enligt c) praktiskt taget alltid resulterat i att tillgodoräkning medgivits, dock under förutsättning att arbetaren haft en normal daglig arbetstid. Brist i detta hänseende torde emellertid föreligga i mycket få fall. Även för tillämpning av b) har med hänsyn till bestämmelsernas avfattning krav uppehållits på normal daglig arbetstid.

Domänstyrelsen har med hänsyn till att skogsarbete i mycket stor utsträckning är ackordsarbete, för vilket åtminstone formellt icke fastställts någon viss daglig arbetstid, icke tillgodoräknat tid, varunder arbetare innan arbetarpensionsreglementet blivit å honom tillämpligt varit sysselsatt i dylikt arbete.

I promemorian har föreslagits sådan ändring av nuvarande bestämmelser i fråga om tjänstårsberäkningen, att arbetare skall äga med $\frac{2}{3}$ tillgodoräkna som tjänstår ej blott väntetiden utan även all annan tid, varunder han efter 21 års ålder utan att vidkännas pensionsavdrag eller erlægga pensionsavgift i statens tjänst haft sådan anställning, att den utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Till stöd härför har i promemorian anförts i huvudsak följande:

Skillnaden mellan anställning i fortlöpande arbete och annan anställning torde hava sin huvudsakliga betydelse för avgränsningen av tillämplighetsområdet för tjänstepensionsreglementet för arbetare. Anställningsformer och avlöningsförhållanden torde icke förete någon så väsentlig avvikelse vid arbetaranställning i fortlöpande eller i icke fortlöpande arbete, att därav nödvändigtvis bör följa att — sedan reglementet väl blivit å arbetaren tillämpligt — berörda skillnad uppehålles även beträffande tillgodoräkning av tjänstår. Åtskillnaden mellan fortlöpande arbete och annat arbete och den därmed förbundna skälighetsprövningen enligt 2 § 2 mom. c) synes icke hava fått sådan praktisk betydelse att de av nämnda anordning föranledda administrativa olägenheterna kunna anses motiverade. Det synes därför som om övervägande skäl talade för att i tillgodoräkningshänseende icke skilja mellan anställning av det ena eller andra slaget.

Av innehållet i 1930 års pensionssakkunnigas betänkande med förslag till tjänstepensionsreglemente för arbetare (st. off. utr. 1932: 22) och förarbetena i övrigt till reglementet framgår icke på ett oförtydligt sätt, huruvida avsikten varit att låta väntetiden falla utanför tjänstårsberäkningen eller icke. Möjligheten synes icke kunna uteslutas, att väntetidens totala bortfallande vid tjänstårsberäkningen är en icke avsedd följd av de i 2 § 2 mom. b) och c) förekommande hänvisningarna till 1 § respektive 1 § 2 mom. Det torde också ligga närmare till hands att begränsa väntetidens betydelse till att utgöra en spärr för reglementets tillämplighet och icke låta systemet med väntetid därutöver även inverka på omfattningen av den anställningstid, som kan komma i fråga vid tjänstårsberäkningen.

Enligt de summariska bestämmelserna i kungörelsen 585/1934 bestämmes pensionen i förhållande till den sammanlagda tid, arbetaren efter fyllda 21 år haft sådan anställning i statens tjänst, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. För tillgodoräkning av anställning erfordras icke att för densamma fastställts en daglig arbetstid av normal omfattning. Även arbete, för vilket — såsom ofta är fallet vid skogsarbete

— icke finnes fastställd viss arbetstid, samt arbete med arbetstid understigande den normala beaktas enligt de summariska bestämmelserna under nyss angivna förutsättning att anställningen utgjort arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Ej heller återfinnes i dessa bestämmelser någon motsvarighet till reglementets väntetider.

Då de summariska pensionerna i stort sett bestämts till $\frac{2}{3}$ av pension enligt nämnda reglemente för icke yrkesutbildad arbetare med motsvarande antal tjänstår, måste för undvikande av en försämring i pensionsläget för en arbetare, som övergår från de summariska bestämmelserna till reglementet, all den tid, som kunnat tillgodoräknas honom för summarisk pension, tillgodoräknas med $\frac{2}{3}$ enligt reglementet, således även tid, varunder arbetaren haft inskränkt daglig arbetstid, ävensom väntetid.

Med utgångspunkt från att en övergång från de summariska bestämmelserna till arbetarpensionsreglementet icke bör medföra försämrat pensionsläge och med hänsyn till vad förut anförts synes det ur sakliga synpunkter befogat, att för pension enligt reglementet såsom tjänstår tillgodoräknas $\frac{2}{3}$ av all den tid, varunder arbetaren efter fyllda 21 år utan att själv bidra till sin pensionering haft sådan anställning i statens tjänst, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla. Införande av föreskrift här- om, vilket även skulle onödiggöra den nuvarande uppdelningen av hithörande bestämmelser i två särskilda punkter, synes vara ägnat att undanröja de olägenheter, som ansetts förknippade med de nuvarande bestämmelserna, nämligen att väntetid och tjänstetid, som i anställningskedjan infaller före väntetiden, ävensom arbete, som icke krävt normal daglig arbetstid, icke alls kan tillgodoräknas.

De i promemorian föreslagna ändringarna av nuvarande regler för tjänstårsberäkningen hava i huvudsak tillstyrkts av de hörda myndigheterna ävensom av personalförbunden. I samtliga yttranden har sålunda lämnats utan erinran förslaget, att väntetid skall tillgodoräknas till $\frac{2}{3}$ som tjänstår. Statskontoret, järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen hava även i övrigt tillstyrkt de föreslagna tillgodoräkningsreglerna.

Statskontoret har i sitt utlåtande anført, bland annat, följande:

Det torde icke kunna bestridas, att bestämmelserna om tjänstårsberäkning i reglementet med dess nuvarande lydelse äro onödigt invecklade och även i viss mån obilliga. En omläggning av bestämmelserna i enlighet med promemoriaförslaget torde icke ur kostnadssynpunkt kunna tillmätas någon större betydelse. Ej heller lär en dylik omläggning — enligt vad statskontoret underhand inhämtat — medföra några mera betydande administrativa olägenheter, utan torde dessa väl motvägas av de fördelar, som en förenkling av tjänstårsberäkningen skulle medföra. Med hänsyn härtill och då även en viss överensstämmelse skulle ernås med den praxis i fråga om tillgodoräkning, som utbildat sig vid tillämpningen av civila tjänstepensionsreglementet, anser sig ämbetsverket böra tillstyrka en omläggning av bestämmelserna efter i huvudsak de i promemorian angivna riktlinjerna.

Generalpoststyrelsen har anført, bland annat, följande:

Generalpoststyrelsen vill icke förneka, att bestämmelsen om att i 1 § omnämnd väntetid skall helt bortfalla vid tjänstårsberäkningen måste från arbetarens sida sett verka sträng, även om densamma ur saklig synpunkt torde kunna försvaras. Särskilt med hänsyn till att väntetidens väsentliga betydelse ligger i dess egenskap av spärranordning för reglementets tillämp-

ning, anser generalpoststyrelsen sig sakna anledning att nu motsätta sig väntetidens — efter reduktion till $\frac{2}{3}$ — inräknande i tjänstären.

Enligt generalpoststyrelsens mening hava tillräckligt bärande skäl icke anförts för införande av en bestämmelse, som utsträcker tillgodoräkningsrätten av tjänstår att omfatta två tredjedelar av varje sådan i statens tjänst efter uppnådd ålder av 21 år innehavd anställning, huru tillfällig och kortvarig denna än må hava varit, som utgjort huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla. Därest emellertid nuvarande krav på normal daglig arbetstid, för vilket otvivelaktigt föreligger visst fog, icke längre anses böra kvarstå med utgångspunkt från att en övergång från de summariska pensionsbestämmelserna till arbetarpensionsreglementet icke bör försämra pensionsläget, får generalpoststyrelsen — bland annat för att utredning rörande anställningsförhållanden under förfluten tid icke skall omöjliggöras — förordna, att endast två tredjedelar av sådan anställning, som kan av arbetaren styrkas och som omfattat förslagsvis antingen minst 30 dagar i följd eller för var och en av tre på varandra följande kalendermånader minst 10 dagar, må tillgodoräknas arbetaren såsom tjänstetid.

Den karakteristik av statsanställningen, som innefattas i orden huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, lämnar rum för skälighetsprövning. För undvikande av tolkningssvårigheter synes därför vara angeläget, att de nya bestämmelserna givas ett innehåll, som tydligt och klart anger innebörden av dessa ord. Erfarenheten har givit vid handen, att pensionssökande gifta städerskor, som exempelvis haft 3 timmars daglig statsanställning, betrakta en sådan anställning såsom den huvudsakliga sysselsättningen och enda förvärvskällan, medan i hemmet förekommande göromål enligt vederbörande städerskas förmenande varit att anse såsom en bisyssla. Därest kravet på normalarbetsdag kommer att slopas, får generalpoststyrelsen därför uttala sig för önskvärdheten av att i reglementet intages en närmare definition rörande de minimifordringar, som innefattas i uttrycket huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla.

Telegrafstyrelsen har uttalat, att tillgodoräkning av varje om än så kortvarig anställningstid torde komma att medföra vissa administrativa olägenheter, samt ansett, att kravet å normal daglig arbetstid borde bibehållas såsom villkor för tillgodoräkning av tjänstår. Styrelsen har vidare anført, att med hänsyn till de skiftande förhållanden, under vilka arbete utfördes för statens räkning, styrelsen ej heller kunde anse oriktigt, att en viss skälighetsprövning fortfarande stode till myndighetens förfogande, då det gällde tillgodoräknande av tid för tjänstårsberäkning.

Järnvägsstyrelsen har vitsordat, att tillämpningen av tjänstepensionsreglementet för arbetare i dess nuvarande lydelse givit rum för tveksamhet i vissa hänseenden och att bestämmelserna medfört, att en del av arbetarens anställningstid i oskälig omfattning icke kunnat tillgodoräknas såsom tjänstår för pension. Styrelsen ansåge sig därför kunna tillstyrka genomförande av de i promemorian föreslagna tillgodoräkningsreglerna.

Domänstyrelsen har bland annat anført, att enligt de föreslagna bestämmelserna tid, varunder skogsarbete utförts, i regel komme att tillgodoräknas med $\frac{2}{3}$ såsom tjänstår för pension, efter det tjänstepensionsreglementet genom arbetarens överflyttning till annat arbete blivit å honom tillämpligt, samt att från styrelsens sida intet vore att häremot erinra.

Statens pensionsanstalt har angående frågan om tillgodoräkning av tid, varunder arbetstiden icke uppgått till den normala, i huvudsak anfört:

Mot förslaget om utsträckning av tjänstårsberäkningen till att, i likhet med vad som gäller enligt de summariska pensionsbestämmelserna, omfatta jämväl tid för anställning i arbete med i viss mån inskränkt arbetstid under förutsättning, att anställningen utgjort arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, har pensionsanstalten i princip intet att erinra. Anstalten anser dock, att formuleringen av den föreskrift, genom vilken ifrågasatt tjänstårsberäkning skulle regleras, bör vara otvetydigare än den i promemorian föreslagna, vilken ansluter sig till motsvarande formulering i de summariska pensionsbestämmelserna. Det tämligen tånjbara uttrycket »anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla», vilket vid tillämpning av nämnda pensionsbestämmelser lett till godtagande av en arbetstid av ned till fyra timmar för dag, kan visserligen anses försvarligt, då, såsom fallet är enligt de summariska bestämmelserna, fråga är om skälighetsprövning. Det torde emellertid vara mindre lämpligt i förevarande fall, där sådan prövning förutsattes vara utesluten. Enligt pensionsanstaltens mening böra, för undvikande av tvekan och ojämnhet vid tillämpningen, de kategoriska reglementsbestämmelserna om tjänstårsberäkning för avgiftsfri anställningstid vara så vitt möjligt otvetydiga och helst uttryckligen angiva vilken inskränkning i arbetstiden, som är förenlig med rätt till sådan beräkning. I anslutning härtill vill pensionsanstalten ifrågasätta, att i den föreslagna bestämmelsen i 2 § 2 mom. b) orden »anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla» utbytas mot orden »anställning i arbete, för vilket fastställts en arbetstid av minst två tredjedelar av normal omfattning».

Personalförbunden hava påyrkat viss utvidgning av de i promemorian föreslagna tillgodoräkningsreglerna. Järnvägsmannaförbundet samt telegraf- och telefonmannaförbundet hava sålunda ifrågasatt, att bestämmelsen, att tjänstår icke beräknas för tid före 21 års ålder, skall ändras till att avse 18 års ålder. Försvarsverkens civila personals förbund har ansett, att åldersgränsen bör helt bortfalla. Till stöd för yrkandena på denna punkt har i huvudsak framhållits, att motsvarande åldersgräns i de förutvarande kassorna för pensionering av icke-ordinarie personal var bestämd till 18 år. Bland den till förbunden anslutna personalen förekomme ej sällan anställning redan vid sistnämnda ålder. En arbetare utförde vid 18 års ålder i huvudsak samma slags arbete, som vid högre ålder grundade rätt till tjänstårsberäkning. För tjänstemän funnes icke lika restriktiva bestämmelser beträffande tjänstårsberäkning. För arbetarna, som i vissa fall vore säsonganställda, vore det i högre grad än för tjänstemän av vikt att få tillgodoräkna tjänstår för så lång anställningstid som möjligt.

Järnvägsstyrelsen har beträffande nu förevarande spörsmål framhållit, att enligt bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet finge tjänstemän — frånsett dem, för vilka övergångsbestämmelserna vore gällande — såsom tjänstår normalt tillgodoräkna sig endast den tid, under vilken de haft att vidkännas pensionsavdrag, varför således, då extra ordinarie anställning icke kunde vinnas före fyllda 20 år, något tillgodoräknande av tiden före denna åldersgräns regelmässigt icke kunde ifrågakomma. Styrelsen an-

såge därför, att ett fastställande av åldersgränsen till 18 år i tjänstepensionsreglementet för arbetare icke borde ifrågakomma med mindre även ändring i civila tjänstepensionsreglementets föreskrifter angående tjänstårsberäkning genomfördes.

Statens pensionsanstalt har ansett en utvidgning av tjänstårsberäkningen till att omfatta även anställningstid före 21 års ålder icke tillräckligt motiverad i betraktande av, bland annat, att det för hel pension erforderliga antalet tjänstår vore begränsat till 30.

För belysande av antalet enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare beviljade pensioner m. m. har vid promemorian fogats följande uppställning:

M y n d i g h e t	Pensioner beviljade 1935	Pensioner beviljade 1936	Pensioner beviljade 1937	Summa	Totalsumma utgående grundbelopp Kr.	Grundbelopp i medeltal Kr.
Postverket	5	—	1	6	5,412	902
Telegrafverket.....	25	20	27	72	97,404	1,353
Statens järnvägar:						
a) verkstadsarbetare.....	117	62	76	255	386,942	1,517
b) övriga arbetare.....	344	125	61	530	438,057	827
Statens vattenfallsverk.....	10	8	6	24	20,676	862
Domänverket	3	18	21	42	22,332	532
Statens pensionsanstalt	240	146	109	495	446,580	902
Totalsumma	744	379	301	1,424	1,417,403	995
Statens järnvägars verkstadsarbetare	117	62	76	255	386,942	1,517
Telegrafverkets verkstadsarbetare....	25	20	27	72	97,404	1,353
Arbetare, vilka beröras av i P. M. föreslagna ändringar	602	297	198	1,097	933,057	851

Enligt vad som uppgivits från järnvägsstyrelsen och telegrafstyrelsen beröra de i promemorian föreslagna ändringarna icke de redan pensionerade verkstadsarbetarna, vilka samtliga varit delägare i kassa för pensionering av icke ordinarie personal.

För undersökning av kostnaderna för genomförande av de i promemorian föreslagna utvidgningarna av rätten att räkna tjänstår har inom järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen och statens pensionsanstalt beträffande sammanlagt 176 arbetare, som redan pensionerats enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare och skulle komma att beröras av ifrågasvarande utvidgningar, verkställt beräkning av de pensioner, som skulle för varje fall utgå enligt förslaget. En sammanställning av beräkningarna utvisar, att nämnda 176 arbetare, som enligt nuvarande regler tillgodoräknats sammanlagt 2,657 tjänstår och i pension uppbära sammanlagt 137,196 kro-

nor för år, dyrtidstillägg ej inräknat, skulle vid genomförande av promemorieförslaget äga tillgodoräkna sammanlagt 2,927 tjänstår, motsvarande ett sammanlagt pensionsbelopp av 152,109 kronor. Pensionsförbättringen för de pensionärer undersökningen berört motsvarar i medeltal 85 kronor för år, vilket innebär en höjning av medeltalet för de utgående pensionsbeloppen från i avrundade tal 780 kronor till 865 kronor eller med 10.9 procent. Medeltalet tillgodoräknade tjänstår visar en höjning från 15.1 till 16.6. Kostnaderna för samtliga den 1 januari 1938 befintliga arbetarpensionärer, som skulle beröras av höjningarna, skulle i enlighet härmed kunna beräknas till $(1,097 \times 85 =) 93,245$ kronor för år förutom dyrtidstillägg. En inom domänstyrelsen företagen stickprovsundersökning rörande de nya bestämmelsernas inverkan för 25 ännu icke pensionerade sågverksarbetare utvisar en genomsnittlig pensionsförbättring av 212 kronor för år utom dyrtidstillägg, väsentligen beroende på att skogsarbete tillgodoräknas som tjänstår enligt promemorieförslaget.

En ändring av tillgodoräkningsreglerna i tjänstepensionsreglementet för *Departementsscheuten.* arbetare framstår enligt den i ärendet förebragta utredningen såsom motiverad. Av vikt är isynnerhet att tid, varunder arbetaren icke varit underkastad tjänstepensionsreglementet och ej själv bidragit till sin pensionering, i stor utsträckning nu överhuvud taget icke beaktas vid tillgodoräkningen. Det i promemorian framlagda förslaget innebär, att såsom tjänstår skulle tillgodoräknas två tredjedelar av all tid, varunder arbetare efter viss ålder utan att själv bidra till sin pensionering i statens tjänst innehaft anställning, som utgjort hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, i samband varmed den nuvarande skillnaden mellan fortlöpande arbete och annat arbete skulle bortfalla såvitt angår tjänstårsberäkningen. Genomförande av detta förslag torde vara ägnat att i väsentlig mån undanröja de nuvarande olägenheterna, och jag anser mig böra förorda, att förslaget, som i huvudsak tillstyrkts av de hörda myndigheterna, lägges till grund för en omarbetning av hithörande bestämmelser.

Från vissa myndigheters sida har framhållits, att de föreslagna reglerna skulle orsaka svårigheter vid tillämpningen genom att även kortvariga och spridda anställningstider komme att medräknas. I yttrandena har likaså anförts, att begreppet huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla vore ägnat medföra tolkningssvårigheter. Jag anser icke, att dessa erinringar böra föranleda frångående av promemorieförslaget. Redan nu måste kortvariga anställningsperioder, som i anställningskedjan ligga efter väntetiden, medräknas. De tolkningsspörsmål, som kunna uppstå i fråga om uttrycket huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla, inställa sig även vid tillämpningen av de i kungörelsen nr 585, 1934 meddelade summariska pensionsbestämmelserna, i vilka samma uttryck återfinnes utan att ändring eller förtydligande ifrågasatts. Därtill kommer att innebörden av detta uttryck vid reglementets tillämpning kan bliva av betydelse endast i de undantagsfall, då reglementet blir tillämpligt å arbetare, som tidigare haft anställning med

mer väsentligt avkortad arbetstid. I fråga om skogsarbete med ackordser-sättning, det mest betydelsefulla fallet då formellt krav på normal daglig arbetstid ej gäller, torde tvekan knappast böra råda om att arbetare regelmässigt skall anses hava haft sin huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla genom skogsarbetet under de tider han varit bunden vid dylikt arbete. Beträffande det ifrågavarande uttryckets närmare innebörd torde jag även få hänvisa till vad jag i ämnet anfört i proposition nr 222/1934 (sid 167).

Jag anser mig i detta sammanhang böra framhålla, att prövning huruvida en anställning inneburit huvudsaklig sysselsättning och förvärvskälla alltid måste förutsätta ett bedömande av omständigheterna i det särskilda fallet och att det med hänsyn till de mycket varierande arbets- och avlöningsförhållandena synes vara av vikt för en tillfredsställande tillämpning av pensioneringsbestämmelserna, att icke fordringarna i fråga om anställningens omfattning m. m. alltför hårt bindas vid siffermässiga normer. Å andra sidan synes angeläget, att anställningsförhållandena för arbetare av vederbörande myndighet i möjligaste mån så bestämmas, att tvekan i nyssberörda hänseende icke uppkommer.

Från personalförbundens sida har påyrkats, att tjänstårsberäkning skall medgivas även för anställningstid före uppnådd ålder av 21 år, beträffande vilken ålder ändring ej föreslagits i promemorian. Denna åldersgräns infördes i samband med tillkomsten av tjänstepensionsreglementet för arbetare och innebar en skärpning i förhållande till tidigare gällande bestämmelser angående pensionering av arbetare, vilken skärpning ansågs möjlig då enligt reglementet det för hel pension erforderliga antalet tjänstår, vilket tidigare i vissa fall varit 35, samtidigt begränsades till 30. Den promemorian vidfogade tabellen utvisar, att om man undantager statens järnvägars och telegrafverkets verkstadsarbetare de utgående pensionernas medeltal icke tillnärmelsevis når upp till hel pension. Med ledning av utredningen i ärendet torde medeltalet tjänstår för nu pensionerade arbetare kunna uppskattas till något över 15, om man bortser från de arbetarkategorier som varit delaktiga i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal. Även om detta medeltal kan antagas i framtiden stiga i den mån arbetarna allt längre tid varit under reglementets tillämpning före pensioneringen, torde dock vara klart, att arbetare, särskilt säsongarbetare, i mycket stor utsträckning icke komma att uppnå 30 tjänstår utan få åtnöjas med avkortad pension. Med hänsyn härtill och då beträffande arbetare ur sakliga synpunkter icke torde föreligga anledning att i tillgodoräkningshänseende göra åtskillnad mellan arbete, som utförts mellan 18 och 21 års ålder, och senare utfört arbete, förordar jag en nedsättning av åldergränsen till 18 år. Ändringens praktiska betydelse är svår att närmare angiva utan ingående undersökning, men man torde kunna utgå ifrån att ett betydande antal arbetare varit anställda i statens tjänst någon del av tiden mellan 18 och 21 års ålder. Järnvägsstyrelsen har framhållit, att en sänkning av tillgodoräkningsgränsen till 18 år för arbetare bör medföra motsvarande bestämmelse beträffande tjänstemännen. I den mån motsvarande tillgodoräkningsfråga kan bli av betydelse för

tjänsteman är Kungl. Maj:t emellertid enligt 3 § 2 mom. civila tjänstepensionsreglementet befogad att tillgodoräkna tjänstår även för tid före 21 års ålder, en bestämmelse, vartill motsvarighet saknas beträffande arbetare.

Enligt de i det föregående anförda beräkningarna torde de i promemorian föreslagna ändringarna innebära en förbättring av enligt nuvarande regler bestämda pensioner med omkring 10 procent, vilken siffra icke torde mera avsevärt rubbas, om tillgodoräkningsrätten utvidgas till att även avse anställningstid mellan 18 och 21 års ålder.

Merkostnaderna på grund av de föreslagna pensionsförbättringarna torde med nuvarande pensionärsbestånd komma att uppgå till omkring 100,000 kronor för år, dyrtidstillägg ej inräknat. Av nämnda summa kan ett belopp av omkring 50,000 kronor beräknas falla å arbetare, vars pensionsförmåner utgå från de under elfte huvudtiteln upptagna förslagsanslagen till pensioner enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare och till dyrtidstillägg åt f. d. civila befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer.

Inom finansdepartementet har upprättats förslag till de författningsändringar i tjänstepensionsreglementet för arbetare, som påkallas vid bifall till vad jag här förordat. Jag torde nu få övergå till en redogörelse för och närmare motivering av detta förslag.

Detaljmotivering till författningsförslaget angående ändringar i tjänstepensionsreglementet för arbetare.

1 § 1 mom.

Beträffande bestämmelsen i 1 mom. andra punkten har i promemorian anförts, att tvekan uppstått, huruvida reglementet alltjämt skall vara tillämpligt även om det nya, icke fortlöpande arbetet skulle medföra en arbetstid understigande den normala ävensom huruvida reglementet skall alltjämt tillämpas å arbetare, som i fortlöpande arbete får arbetstiden nedsatt.

Statskontoret har i utlåtande över promemorian i denna del anført följande:

I promemorian har icke tagits ställning till spørsmålet, huruvida reglementet alltjämt skall tillämpas på en arbetare, som får sin arbetstid nedsatt under den normala. I anledning härav vill statskontoret framhålla, att enligt promemorieförslaget dylik nedsatt arbetstid — såframt anställningen utgjort arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla — skulle med två tredjedelar få tillgodoräknas arbetare som tjänstår enligt 2 § 2 mom. b) i reglementet. Under hänsynstagande härtill synes det ämbetsverket följdriktigt, att i det fall arbetstiden visserligen sättes under det normala men arbetet fortfarande utgör arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla, reglementet alltjämt skall vara tillämpligt å honom.

Ett stadgande av sådan innebörd lär svårligen kunna leda till några betänkliga konsekvenser, då jämlikt stadgandena i kungörelsen den 7 december 1934 (nr 583) från tillämpningen av bestämmelserna i reglementet äro undantagna sådana arbetare, vilkas avlöningsförmåner — i förekommande fall inbegripet värdet av naturaförmåner enligt ortens pris — beräknade för en an-

ställningstid av tolv månader, icke uppgå till ett belopp av minst 1,700 kronor för man och 1,250 kronor för kvinna. Skulle arbetstiden nedsättas i så hög grad, att årsinkomsten icke når upp till nämnda belopp, kommer — även om anställningen fortfarande utgör arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla — reglementet på grund av nämnda stadgande icke längre att kunna tillämpas å arbetaren.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får statskontoret föreslå, att förevarande moment jämkas i berörda hänseende, varvid momentet förslagsvis synes kunna erhålla följande lydelse:

1. Detta reglemente äger tillämpning å sådana arbetare i statens tjänst, vilka fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och för vilka fastställts en arbetstid av normal omfattning. Övergår arbetare från arbete av fortlöpande natur till annat arbete eller inskränkes arbetstiden för honom — dock icke mer än att arbetet fortfarande utgör hans huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla — skall reglementet fortfarande tillämpas å honom.

Statens pensionsanstalt har ansett nuvarande bestämmelser innebära, att en nedsättning av arbetstiden alltid medför, att reglementet upphör att vara tillämpligt, samt föreslagit sådan formulering av bestämmelsen, att annan tolkning bleve utesluten.

Jag ansluter mig till vad statskontoret i förevarande hänseende anført och föreslår i huvudsaklig överensstämmelse härmed viss ändring av 1 § 1 mom.

1 § 2 mom.

Beträffande detta moment har i promemorian betonats önskvärdheten av en klar och effektiv gränsdragning i fråga om reglementets tillämplighet i det enskilda fallet genom uppehållande av fordran på att väntetid skall fullgöras i arbete av fortlöpande natur, för vilket fastställts en arbetstid av normal omfattning. Å andra sidan har framhållits, att väntetid, som en gång fullgjorts, för framtiden bör berättiga arbetare att omedelbart få reglementet å sig tillämpat vid förnyad anställning i arbete av fortlöpande natur. I enlighet härmed har i promemorian föreslagits viss omformulering av 2 mom. Förslaget har i denna del tillstyrkts av samtliga myndigheter.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget ansluter till nyssnämnda i promemorian innefattade förslag, dock att viss ytterligare jämkning i nuvarande lydelse vidtagits i syfte att av bestämmelserna klart skall framgå, att beträffande arbetare, för vilken gäller längsta väntetiden, 30 månader, reglementet skall bliva gällande så snart väntetiden gått till ända, oavsett hur lång tid som då kan återstå till det femte kalenderårets utgång.

2 § 2 mom.

I promemorian har föreslagits visst tillägg till 2 § 2 mom. a) i syfte att jämväl tid, under vilken arbetare kan hava vidkänts pensionsavdrag enligt civila eller militära tjänstepensionsreglementet, skall helt tillgodoräknas som tjänstår enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Ändringen har tillstyrkts av de hörda myndigheterna.

Även jag anser den föreslagna ändringen böra vidtagas. Emellertid anser jag lämpligast, att förevarande författningsrum gives sådan utformning, att det — utan att nämna något visst reglemente — medger full tillgodoräkning av tid, för vilken arbetaren möjligen kan hava vidkänts pensionsavdrag eller erlagt pensionsavgift för tjänstepension antingen omedelbart från staten eller från av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa.

I 2 § 2 mom. b) har vidtagits de ändringar som jag ovan förordat i fråga om tillgodoräkning av tid, varunder reglementet icke varit å arbetaren tillämpligt. Jag utgår ifrån att, i enlighet med nuvarande praxis, tillgodoräkning icke medgives för tid, varunder arbetare kan hava innehaft anställning efter uppnådd pensionsålder. Nuvarande 2 § 2 mom. c) torde helt böra utgå.

2 § 3 mom.

I samband med skyddshemmens förstatligande torde åtskilliga vid skyddshemmen anställda, som äro att hänföra till arbetare, övergå i statens tjänst. Det kan förväntas, att i samband med andra kommunala uppgifters överflyttande till staten ytterligare dylika fall uppkomma.

Bestämmelsen i 2 § 3 mom. synes böra utvidgas att avse även nyss angivna fall.

3 §.

I 3 § 2 stycket torde böra vidtagas sådan ändring, att bestämmelsen kommer att korrespondera mot stadgandet i 2 § 2 mom. a) i dess föreslagna nya lydelse.

I 3 § sista stycket stadgas, att därest arbetare vid ordinarie avlöningstillfälle icke är berättigad att utbekomma någon avlöning för den tidsperiod löneutbetalningen avser, skall han icke heller vidkännas pensionsavdrag för nämnda tidsperiod.

Såsom ovan framhållits har 1936 års riksdag i skrivelse nr 190 i anledning av väckt motion anhållit om utredning och förslag i fråga om ändrade bestämmelser för tjänstårsberäkning för arbetare i statens tjänst beträffande tid, varunder arbetare fullgjort offentligt uppdrag. Dylik tid kan enligt nuvarande bestämmelser icke tillgodoräknas i den mån arbetaren för en avlöningsperiod icke är berättigad till någon avlöning och sålunda ej heller kan vidkännas pensionsavdrag.

Statskontoret har i ett den 18 november 1936 avgivet utlåtande anført, bland annat, att den ifrågasatta möjligheten att tillgodoräkna ledighet för offentligt uppdrag vore befogad men borde inskränkas till uppdrag av statlig karaktär, när pensionsavdrag då kunde verkställas å utgående ersättning. Offentligt uppdrag av icke statlig karaktär vore i allmänhet så kortvarigt, att dylik ledighet icke varade en hel ordinarie avlöningsperiod och sålunda icke orsakade avbrott i tjänstårsberäkningen. Därest tillgodoräkningen begränsades på nyss angivet sätt, kunde frågan lösas genom tillägg till 9 § kungörelsen den 7 december 1934 (nr 581) med föreskrifter rö-

rande tillämpning av tjänstepensionsreglementet för arbetare, utan att ändring vidtoges av själva reglementet. Det ifrågasatta tillägget skulle ske genom anknytning till nuvarande bestämmelse rörande uttagande av pensionsavdrag enligt arbetarpensionsreglementet av arbetare, som på förordnande uppehåller tjänstemannabefattning i statens tjänst.

I den inom finansdepartementet upprättade *promemorian* har tillstyrkts, att tid för offentligt uppdrag skulle få tillgodoräknas i enlighet med statskontorets förslag. Emellertid syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke den av statskontoret föreslagna ändringen av 9 § tillämpningsföreskrifterna innebure sådan avvikelse från huvudstadgandet i reglementet, att under riksdagens medverkan jämkning även av stadgandet i 3 § sista stycket reglementet borde ske. Härvid vore att märka, att det av Kungl. Maj:t i 9 § tillämpningsföreskrifterna meddelade stadgandet rörande pensionsavdrag för tid, varunder arbetare varit förordnad som tjänsteman, syntes på helt annat sätt anknyta till det normala avdragsförfarandet än ett dylikt stadgande för tid, varunder arbetare t. ex. tjänstgjort som riksdagsman.

Statskontoret har i sitt utlåtande över *promemorian* anfört, att vissa skäl kunde anföras för den i *promemorian* föreslagna jämkningen av 3 § sista stycket, men ansett sig böra ifrågasätta, om tillräcklig anledning föreläge för dylik ändring.

Även för min del anser jag, att arbetare bör få tillgodoräkna tjänstår för tid, varunder han varit ledig för offentligt uppdrag. Med hänsyn till att dylik tillgodoräkning principiellt bör vara förbunden med skyldighet att vidkännas pensionsavdrag, synes mig lämpligt, att tillgodoräkningen, på sätt statskontoret föreslagit, begränsas till att avse ledighet för sådant offentligt uppdrag, för vilket ersättning utbetalas av statsmedel. Vad angår frågan om erforderliga författningsändringar, anser jag mig kunna biträda statskontorets förslag, att ändring bör vidtagas allenast av 9 § tillämpningsföreskrifterna till tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Övergångsbestämmelser.

I *promemorian* har med anledning av den föreslagna ändringen av bestämmelserna i 2 § 2 mom. b) och c) föreslagits viss redaktionell jämkning av punkten 2 i övergångsbestämmelserna.

Järnvägsstyrelsen har funnit viss ytterligare ändring erforderlig i nämnda stadgande och därvid anfört i huvudsak:

Enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna skall sådan arbetare, som tidigare varit delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, få som tjänstår tillgodoräkna $\frac{2}{3}$ av den tid före den 1 januari 1918, som han enligt för kassan gällande bestämmelser ägt tillgodoräkna såsom tjänstår. Emellertid finnas fall, då dylik arbetare först efter nämnda dag fått det förutvarande pensionsreglementet på sig tillämpat, ehuru han tidigare innehaft anställning i statens tjänst. I bestämmelsen angivna tidpunkt den 1 januari 1918 synes därför böra ändras till den 1 januari 1935, då nuvarande reglemente trädde i kraft.

För egen del biträder jag vad i promemorian och i järnvägsstyrelsens utlåtande föreslagits.

Enligt punkten 3 i övergångsbestämmelserna må arbetare, å vilken reglementet med ikraftträdandet erhöll tillämpning och som vid nämnda tidpunkt ej var delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, om han avgår med rätt till pension före den 1 januari 1945 och därvid med tillämpning av de i 2 § innefattade bestämmelserna icke kan räkna 25 tjänstår, av tid, varunder han före ikraftträdandet innehaft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § sägs, såsom tjänstår för pension tillgodoräkna, i den mån så erfordras för att uppbringa antalet tjänstår till 25, fyra femtedelar om avgången äger rum före den 1 januari 1940 samt tre fjärdedelar om avgången äger rum under tiden 1 januari 1940—31 december 1944.

Beträffande dessa bestämmelser har i promemorian anförts i huvudsak följande:

Förevarande punkt tillades av riksdagen i anledning av motion (bankoutsk. utl. nr 60/1934, s. 37). Avsikten var att genom en under övergångstiden förmånligare tillgodoräkning hindra, att arbetare — särskilt förmän — komme att få lägre pensioner än som kunde antagas skolat utgå i riksdagspension enligt tidigare praxis. Den förmånligare beräkningen ansågs av utskottet böra begränsas till att avse endast arbete, som uppfyllde de i 1 § stadgade förutsättningarna för pensionsrätt, eller således arbete av fortlöpande natur. Skillnaden mellan olika slag av anställning återfinnes sålunda även i denna bestämmelse i fråga om tillgodoräkning av tjänstår, och arbete av icke fortlöpande natur tillgodoräknas även för förevarande kategori arbetare endast med $\frac{2}{3}$ enligt 2 § 2 mom. c).

Därest emellertid berörda åtskillnad upphäves i 2 § 2 mom., synes punkten 3 i övergångsbestämmelserna böra ändras i anslutning till den nya regel, som kan komma att meddelas om tillgodoräkning överhuvud taget av tid, varunder arbetare icke själv bidragit till sin pensionering. Härigenom skulle den förmånligare tillgodoräkningen komma att omfatta även arbete av icke fortlöpande natur och fast anställning vid försvarsväsendet.

Författningsrummet torde även böra underkastas sådan jämkning, att även fråga huruvida arbetaren förvärvat tillräckligt antal tjänstår för rätt till sjukpension kommer att avgöras enligt den förmånligare tillgodoräkningsregeln.

Vad i promemorian föreslagits har icke föranlett erinran i sak från de hörda myndigheternas sida.

Järnvägsmannaförbundet har framhållit, att de enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare utgående pensionerna i vissa fall blivit mycket låga. Ur försörjningssynpunkt vore påkallat med ett stadgande om minimipension, ej understigande pension enligt kungörelsen den 15 januari 1926 (nr 10) angående förtidspension och avskedersättning åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och marinen.

Försvarsverkens civila personals förbund har ifrågasatt, att enligt den i punkten 3 övergångsvis stadgade förmånligare tillgodoräkningsregeln måtte få tillgodoräknas ända upp till 30 tjänstår. Förbundet har vidare erinrat, att enligt kungörelsen nr 10/1926 angående förtidspension och avskedser-

sättning åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och marinen arbetare, som avskedades i anledning av 1925 års försvarsreform och vid avskedet innehade en anställningstid av 15 år, tillerkändes pension med 680 kronor för år med tillägg av 20 kronor för varje ytterligare anställningsår, dock högst 980 kronor. En dylik pension å 680 kronor uppginge, inräknat pensionstillägg och dyrtidstillägg, till sammanlagt 960 kronor. För att få en motsvarande pensionsförmån enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare erfordrades mer än 20 års anställningstid för en icke yrkesutbildad arbetare, som före den 1 januari 1935 icke själv bidragit till sin pensionering, även om tillgodoräkning av tjänstår skedde enligt promemorieförslaget och med $\frac{4}{5}$. I många fall hade de enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare utgående pensionerna blivit mycket små i jämförelse med dem, som beviljats enligt kungörelsen nr 10/1926, något som borde förhindras genom övergångsbestämmelserna.

Statens pensionsanstalt har anfört, bland annat, att en sådan ändring av den övergångsvis medgivna fördelaktigare tillgodoräkningsregeln, att densamma skulle få anlitas för uppbringande av antalet tjänstår till 30 i stället för 25 icke torde vara påkallad för tillgodoseende av det av riksdagen angivna syftet med sagda regel. På grund härav och med hänsyn till den ökning av pensionskostnaderna, som en dylik ändring skulle föranleda, funne sig pensionsanstalten icke böra tillstyrka densamma.

De i promemorian föreslagna ändringarna av förevarande punkt 3 i övergångsbestämmelserna anser jag mig böra biträda. Emellertid kan med sin nuvarande lydelse denna punkt tolkas så, att den ej är tillämplig å arbetare, som på grund av uppehåll i arbetssäsongen eller eljest tillfälligtvis icke var i tjänst vid årsskiftet 1934/1935, då reglementet trädde i kraft. Dylik arbetare skulle sålunda icke komma i åtnjutande av de övergångsvis föreskrivna förmånligare tillgodoräkningsreglerna. Till undvikande härav har jag ansett mig böra föreslå sådan ytterligare jämkning av punkten 3, att densammans tillämplighet i första hand anknytes till att avgång med rätt till pension äger rum före den 1 januari 1945.

Försvarsverkens civila personals förbunds yrkande om viss utvidgning utöver vad i promemorian föreslagits av de i samma punkt medgivna förmånligare tillgodoräkningsreglerna kan jag icke tillstyrka. Icke heller vad av personalförbunden i övrigt hemställts angående förbättrade pensionsförmåner åt arbetare, som avgå under övergångstiden, synes böra i nu förevarande sammanhang föranleda någon åtgärd.

De nya bestämmelsernas ikraftträdande.

I förutberörda proposition nr 254/1937 framhöll jag, att olägenheterna av ett uppskov med revisionen av bestämmelserna i tjänstepensionsreglementet för arbetare till 1938 års riksdag kunde, i den mån så befunnas påkallat, kompenseras genom en retroaktiv tillämpning av de nya reglerna.

Med beaktande härav har i *promemorian* i huvudsak anförts:

Med hänsyn till de avsevärda ojämnheter tillgodoräkningsreglernas nuvarande tillämpning medfört, torde det vara lämpligt, att de nya bestämmelserna få avse icke blott pensioner, som framdeles beviljas, utan även samtliga efter arbetarpensionsreglementets ikraftträdande den 1 januari 1935 beviljade pensioner, som alltjämt utgå, när de nya bestämmelserna träda i kraft. Härigenom skulle alla pensionärer för framtiden komma i åtnjutande av de förmånligare tillgodoräkningsreglerna. Det synes emellertid rimligt, att de av de nya reglerna föranledda pensionsförhöjningarna få i viss utsträckning tillgodonjutas retroaktivt. Denna retroaktiva tillämpning synes dock lämpligen böra begränsas så, att uppkommande förhöjningar få åtnjutas tidigast från och med den 1 juli 1937, d. v. s. den tidpunkt, då ett ikraftträdande tidigast kunnat ifrågakomma, om de nya reglerna beslutats av 1937 års riksdag. De nya reglernas retroaktiva verkan skulle sålunda begränsas till ett år. Vad sålunda kan komma att beslutas bör äga motsvarande tillämpning i fråga om uppskjuten livränta.

Mot vad i promemorian i denna del föreslagits har icke gjorts någon erinran från de hörda myndigheternas sida.

Personalförbunden hava påyrkat, att de nya bestämmelserna skola tillämpas retroaktivt från och med den 1 januari 1935. Förbunden hava till stöd härför framhållit, att väntetidens bortfallande vid tjänstårsberäkningen sannolikt icke varit lagstiftarens mening, varför skäligheten bjöde, att uppkommande pensionsförhöjningar borde räknas ända från nämnda dag.

De föreslagna ändringarna synas böra träda i kraft den 1 juli 1938.

Med hänsyn till den stränga återhållsamhet beträffande retroaktiv tillämpning av pensionsbestämmelser, som statsmakterna plägat iakttaga, anser jag mig icke kunna tillstyrka en längre gående retroaktiv tillämpning än som föreslagits i promemorian eller från och med den 1 juli 1937.

Utredningen i ärendet har visat, att i vissa fall, då arbetares ansökan om sjukpension avslagits på grund av att han icke kunnat såsom erfordras enligt 7 § c) räkna 10 tjänstår, han skulle hava kommit i åtnjutande av dylik pension vid tillämpning av nu föreslagna bestämmelser om tillgodoräkning. Beträffande dessa fall synas mig starka billighetsskäl tala för att ansökningarna, i den mån pensionssökanden alltjämt är i livet, upptagas till förnyad prövning enligt de nya tillgodoräkningsregler, som kunna bliva beslutade, och med iakttagande av samma föreskrift i fråga om retroaktivitet, som av mig nyss förordats.

Bestämmelserna om de nya stadgandenas retroaktiva tillämpning synas lämpligen icke böra intagas i författningstexten. I stället torde bemyndigande utverkas för Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förordat meddela nödiga föreskrifter i ämnet.

Retroaktiv tillämpning torde icke böra förekomma beträffande bestämmelserna om ändring av 2 § 3 mom. och 3 §.

Övriga frågor.

I *promemorian* har framhållits, att genomförande av ändrade regler för tillgodoräkning av tjänstår enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare kan medföra viss inverkan på de enligt *familjepensionsreglementet* för arbetare utgående pensionerna, enär dessa enligt 4 § 4 mom. äro direkt beroende av det antal tjänstår, som tillgodoräknas jämlikt 2 § tjänstepensionsreglementet, och har i *promemorian* ifrågasatts, att även familjepensionärerna böra komma i åtnjutande av samma retroaktiva tillämpning som tjänstepensionärerna.

De hörda myndigheterna hava lämnat detta förslag utan erinran.

Beträffande övergångsbestämmelsen till familjepensionsreglementet har *statens pensionsanstalt* anfört:

Därest övergångsstadgandet till familjepensionsreglementet förblir oförändrat gällande, skulle tjänstårsberäkningen bliva tämligen komplicerad i fråga om arbetare, vilken vid familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 januari 1937 innehade sådan anställning, som i nämnda stadgande sägs. Sålunda skulle för bestämmande av familjepension efter sådan arbetare av anställningstiden före reglementets ikraftträdande tjänstår räknas, dels, enligt övergångsstadgandet, för *hela* den tid arbetaren efter fullgjord väntetid innehaft anställning i fortlöpande arbete med normal arbetstid, dels även, enligt de nya tillgodoräkningsreglerna, för *två tredjedelar* av väntetiden samt av tid för sådan anställning i icke fortlöpande arbete och i fortlöpande arbete med inskränkt arbetstid, som utgjort arbetarens huvudsakliga sysselsättning och förvärvskälla.

Beträffande förevarande övergångsbestämmelse anförde jag i proposition nr 201/1936 (s. 110) med förslag till familjepensionsreglemente för arbetare i huvudsak följande:

Beträffande rätten att i familjepensionshänseende tillgodoräkna anställningstid före reglementets ikraftträdande får jag hänvisa till vad jag anfört i samma fråga vid behandlingen av allmänna familjepensionsreglementet. Jag anser således även här rimligt att medgiva tillgodoräkning av hela denna tid, även i den mån detta ej följer av huvudregeln i departementsförslagets 4 § 4 mom., enligt vilken såsom tjänstår skall räknas tid, vilken arbetaren må räkna som tjänstår enligt 2 § tjänstepensionsreglementet för arbetare.

Uttalandet föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Därest såsom jag förordat tjänstårsberäkningen enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare göres oberoende av skillnaden mellan anställning i fortlöpande arbete och annan anställning, torde icke heller i familjepensionshänseende dylik åtskillnad böra iakttagas. Den nuvarande övergångsbestämmelsen till familjepensionsreglementet torde i enlighet härmed böra anslutas till de av mig nu föreslagna ändringarna i tjänstepensionsreglementet så att arbetare för familjepension får helt tillgodoräkna den anställning i statens tjänst före familjepensionsreglementets ikraftträdande, som han

helt eller delvis äger tillgodoräkna jämlikt tjänstepensionsreglementet. I detta syfte har upprättats författningsförslag, innefattande viss omarbetning av övergångsbestämmelsen till familjepensionsreglementet. För att övergångsbestämmelsen skall bli tillämplig även å arbetare, som tillfälligtvis icke innehade anställning vid familjepensionsreglementets ikraftträdande, har även vidtagits sådan jämkning, att övergångsbestämmelsens tillämplighet gjorts beroende av huruvida tjänstepensionsreglementet för arbetare vunnit tillämpning å vederbörande vid familjepensionsreglementets ikraftträdande. De uppkommande kostnadsökningarna torde stanna vid relativt obetydliga belopp.

De föreslagna ändringarna torde böra givas samma retroaktiva tillämpning som föreslagits beträffande tillgodoräkningsreglerna i tjänstepensionsreglementet och torde även bestämmelserna härom få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Såsom förut anförts får enligt de summariska pensioneringsbestämmelserna i kungörelsen nr 585/1934 anställningstid tillgodoräknas från och med 21 års ålder. Därest åldersgränsen för tjänstårsberäkning sänkes till 18 år enligt tjänstepensionsreglementet för arbetare, synes motsvarande ändring böra vidtagas i kungörelsen nr 585/1934 med i huvudsak samma retroaktiva tillämpning, som föreslagits för ändringarna i tjänstepensionsreglementet för arbetare. Härtill torde riksdagens bemyndigande böra inhämtas.

De i det föregående berörda, inom finansdepartementet upprättade förslagen till kungörelser om ändring i vissa delar av reglementet den 30 juni 1934 (nr 443) angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst (tjänstepensionsreglementet för arbetare) samt om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till reglementet den 16 oktober 1936 (nr 543) angående familjepension för efterlevande till arbetare i statens tjänst (familjepensionsreglementet för arbetare) böra underställas riksdagen för godkännande.

Under framhållande av att de av mig nu tillstyrkta förslagen synas jämlikt § 54 riksdagsordningen kunna, utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tiden gått till ända, föreläggas riksdagen, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna berörda förslag till kungörelser;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts, utfärda övergångsbestämmelser till samma kungörelser samt bestämmelser om ändrad lydelse av kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst.

Kungl. Maj:ts proposition nr 299.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition till riksdagen skall avlåtas av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.